

POLSKA ENCYKLOPEDJA SZLACHECKA

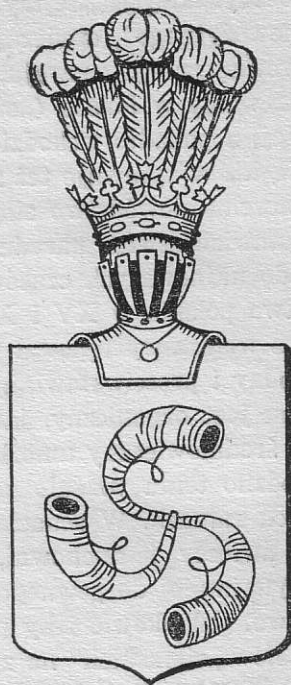
TOM I

WYDAWNICTWO INSTYTUTU KULTURY HISTORYCZNEJ
WARSZAWA MCMXXXV

pie panowało najsrozsze bezprawie.

Równolegle rozwijają się swobody ściśle polityczne. Podstawą ich staje się, uzyskany w r. 1454 w Nieszawie „statut“ króla Kazimierza Jagiellończyka, który obowiązuje się w nim nie wydawać nowych ustaw, ani nakazywać wypraw wojennych, bez każdorazowej zgody szlachty, zgromadzonej na sejmikach ziemskich. Odtąd zyskała szlachta dostęp do władzy prawodawczej. Coraz wyraźniej krystalizuje się zasada, która stanie się kamieniem węgielnym ustroju państwowego w Polsce, że wszystko, co ma obowiązywać ogół, musi podlegać jego uprzedniemu zezwoleniu. Z mgławicy tak kształtujących się pojęć, wyłania się polski system parlamentarny. W drugiej połowie XV-go wieku perjuryczne zjazdy rycerstwa oraz przyboczna rada koronna, przeistaczają się w sejm walny, stały odtąd i pierwszorzędnym życia publicznego czynnik, którego ostateczne zorganizowanie się przypada na rok 1493. W roku 1505 sejm w Radomiu uzyskuje podstawę prawną swej organizacji, a zarazem przeprowadza wielką reformę ustrojową w ustawie zasadniczej: „Nihil novi constitui debeat per nos sine communi consensu conciliariorum et nuntiorum terrestrium“ („nic nowego nie postanowimy — zając król — jak tylko za wspólną zgodą Rady i posłów ziemskich“).

Konstytucja „Nihil novi“, która odtąd przez 3 wieki blisko, aż do dnia 3 maja 1791 r. będzie tworzyła główną podstawę ustroju Polski, uświęca aktem prawodawczym i po raz pierwszy wyraźnie określa i utrwała zasadę, która się w praktyce naogół oddawna już była utarła, zasadę, że prawo nie może być stanowione przez jedną osobę, przez koronowanego władcę i zwierzchnika, ale winno być uchwalone z udziałem ogółu, że zatem właściwym źródłem norm regulujących życie publiczne jest naród i że ma on słuchać tych praw, jakie sam w osobach wybranych przez siebie przedstawicieli, w sposób wolny i nieprzymuszony uznał za potrzebne. Przenosząc władzę ustawodawczą, służącą dotąd sejmikom ziemskim, na sejm walny, przyczyniła się konstytucja 1505 roku tem scentralizowaniem legislatury zarazem do ściślejszego spojenia i skonsolidowania całości narodowej. Tworzy ona wogóle fakt epokowy w naszych dziejach, „przedziela — według

HERB TRĄBY